

Vergaderjaar 2021–2022

28 684

Naar een veiliger samenleving

Nr. 694

BRIEF VAN DE MINISTER VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 14 maart 2022

Tijdens het Algemeen Overleg over de bestrijding van georganiseerde criminaliteit op 2 februari 2017 is gevraagd een schriftelijke reactie te geven op de aanbevelingen uit het onderzoek *Focus op heling* en daarbij in het bijzonder in te gaan op de wenselijkheid van een verbod op contante betaling, met name in branches voor tweedehands goederen, juweliërs, goudopkopers, metaalhandelaren en auto's.¹ De toenmalige Minister van Veiligheid en Justitie heeft toegezegd daarop in te gaan op het moment dat het wetsvoorstel voor een verbeterde helingbestrijding aan uw Kamer zou worden aangeboden. Onlangs is dit wetsvoorstel bij uw Kamer aanhangig gemaakt (Kamerstuk 36 036). De afgelopen jaren zijn daarnaast veel andere activiteiten ontplooid ter verbetering van de bestrijding van heling. Met deze brief doe ik de toezegging gestand om *en marge* van het ingediende wetsvoorstel in te gaan op de aanbevelingen uit het rapport *Focus op heling* (Kamerstuk 28 684, nr. 475).

Nut en noodzaak van de helingbestrijding

De bestrijding van heling heeft jarenlang relatief weinig belangstelling gekregen van politie en justitie. In de veelvoud aan gepleegde delicten moesten uiteraard keuzes gemaakt worden en dan viel een «slachtofferloos» strafbaar feit als heling al snel buiten de boot. En zo kon het gebeuren dat – volgens het onderzoek uit 2016 – er van het aantal door de politie geregistreerde helingzaken gemiddeld slechts een kwart bij het OM belandde. De vernieuwing van de helingaanpak, die een decennium geleden aanving, heeft hierin veel verandering gebracht. Aan heling liggen immers een groot aantal, ook zeer ernstige vermogensdelicten ten grondslag, variërend van eenvoudige diefstallen, fraude en oplichting tot inbraken, overvallen, straatroven en roofmoorden. Ook schuilt achter de helingmarkt een louche wereld van malafide handel, waarbij georganiseerde criminaliteit aan de orde is en die leidt tot ondermijning van de samenleving.

¹ Kamerstuk 29 911, nr. 150.

Naar schatting wordt zo'n tachtig procent van de ontvreemde goederen te gelde gemaakt. Het frustreren van de afzetmarkt voor gestolen goederen leidt indirect tot het voorkomen van vermogensdelicten die aan heling ten grondslag liggen. Zonder heler geen steler. Daarnaast draagt de aanpak bij aan het oplossen van deze delicten, want door de buit te traceren wordt de pakkans van helers en stellers vergroot. De bijdrage die aldus geleverd kan worden aan de bestrijding van criminaliteit, heeft met de opkomst van de digitalisering een nieuwe impuls gekregen. Zo kunnen burgers en bedrijven in de database Stop Heling nagaan of een aangeboden tweedehands goed als gestolen bij de politie geregistreerd staat en in dat geval hiervan bij de politie melding doen. Ten tweede is het Digitaal Opkopers Register (DOR) ontwikkeld als het inkoopregister voor de bij algemene maatregel van bestuur aangewezen opkopers van en handelaren in gebruikte en ongeregelde goederen. Op grond van artikel 437 van het Wetboek van Strafrecht zijn zij verplicht een aantal gegevens over die goederen en de identificerende persoonsgegevens van degenen die deze goederen aangeboden hebben, vast te leggen. Het DOR is gekoppeld aan de database Stop Heling. Zodra een gestolen goed wordt opgekocht en in het DOR genoteerd, ontvangt de politie hiervan geautomatiseerd een melding. Ten slotte is het Digitaal Opkopers Loket (DOL) ontwikkeld als loket waar voornoemde opkopers en handelaren zich digitaal bij de gemeente melden alwaar zij hun beroep of bedrijf uitoefenen (artikel 437ter van het Wetboek van Strafrecht). Met het DOL houden de handhavers een actueel overzicht van de opkopers en handelaren in hun werkgebied. In het hiervoor genoemde wetsvoorstel hangt het gebruik van het DOR en DOL niet langer af van een gemeentelijk besluit, maar wordt het gebruik van die voorzieningen in alle gemeenten verplicht gesteld, dus ook daar waar opkopers en handelaren nu nog gebruik mogen maken van de papieren versie van het inkoopregister of zich nog fysiek bij een gemeente mogen melden.

Aanbevelingen Focus op heling

In het onderzoeksrapport *Focus op heling* is in 2016 een analyse gemaakt van de helingmarkt, de helers, de afzetkanalen, de perceptie van heling en de aanpak van heling.² De onderzoekers constateerden dat Nederland met de database Stop Heling en het DOR – DOL was toen niet nog niet uitontwikkeld – ver vooruitliep op het buitenland en hiermee aansprekende resultaten boekte. Voor extra kansen in de aanpak deden ze zes aanbevelingen.

1. Toepassing van de Market Reduction Approach

In de door Groot-Brittannië ontwikkelde Market Reduction Approach maakt de politie op basis van meerdere bronnen een lokale analyse van diefstalgevoelige goederen en de afzetmarkt voor deze goederen. Met gerichte interventies wordt vervolgens deze markt verstoord. Uit evaluatieonderzoek is echter gebleken dat deze aanpak niet heeft geleid tot een daling van de criminaliteit, mede omdat de interventies onvoldoende lokaal tot uitvoering konden komen. De onderzoekers bevelen aan de Britse methodiek te gebruiken voor het verzamelen van *kwalitatieve* informatie over de helingmarkt. Inderdaad, maakt ook de Nederlandse politie analyses van diefstalgevoelige goederen, zij het niet op lokaal, maar op landelijk niveau. Deze analyses vormen de basis voor het aanwijzen van de goederen waarvoor op grond van het wetsvoorstel een registratieplicht in het DOR zal gelden. In aanvulling hierop zullen we ook analyses gaan maken van specifieke afzetmarkten, zoals het internet.

² Bijlage bij Kamerstuk 28 684, nr. 475.

2. Meer aandacht voor heling bij de professionals

Ten tweede doen de onderzoekers de aanbeveling om meer prioriteit en aandacht voor de helingaanpak te genereren bij de professionals. Er is de afgelopen jaren veel ingezet op communicatie naar de doelgroepen gemeenten, politie en OM. Het is de verwachting dat ook met de landelijke implementatie van de verplichtingen die geïntroduceerd worden met het wetsvoorstel, extra aandacht gegenereerd zal worden voor het gebruik van de digitale voorzieningen Stop Heling, DOR en DOL.

Verbod op contante betaling voor opkopers en handelaren in gebruikte goederen

In een verbod op contante betaling bij het verwerven van gebruikte en ongeregelde goederen zien de onderzoekers een extra drempel tegen de doorverkoop van onvreemde spullen. De veronderstelling is dat dieven snel geld willen ontvangen en dat zij via gegevens van de rekeninghouder sneller traceerbaar zijn. Na het afwegen van de voor- en nadelen van een dergelijk verbod is besloten deze aanbeveling niet mee te nemen in het wetsvoorstel. In de ons omringende landen waar een verbod op contante betaling is ingevoerd voor de metaalhandel, is gebleken dat kwaadwillenden dit eenvoudig omzeilen door gebruik te maken van zogeheten geldezels, die hun rekening door criminelen laten gebruiken om geld over te boeken. Daarnaast is de aanbieder van een goed in de praktijk niet eenvoudig via zijn bankrekening te achterhalen. Een opsporingsambtenaar kan pas over bankgegevens beschikken, als daarvoor een vordering op grond van artikel 126nd van het Wetboek van Strafvordering is gedaan. Voorts voorziet het in het wetsvoorstel aangepaste artikel 437 van het Wetboek van Strafrecht al in de verplichting voor opkopers en handelaren om zich te vergewissen van de identiteit van de aanbieder en de identificerende gegevens te noteren in hun inkoopregister. Overigens is het voor de *eigen* veiligheid van deze ondernemers wel aan te bevelen dat zij zo min mogelijk contant betalen, omdat zij met minder geld op voorraad een kleiner risico lopen op een overval.

3. Verbeteren perceptie van de ernst van heling

In het onderzoek *Focus op heling* is gebleken dat 9% van de Nederlanders bereid is gestolen spullen te kopen. Belangrijke overwegingen daarbij zijn de lage prijs in combinatie met de laag ingeschatte pakkans. Van deze respondenten gaf bijna een derde aan zich daadwerkelijk aan heling schuldig te hebben gemaakt. Geëxtrapoleerd naar de totale bevolking zijn ruim 1,2 miljoen Nederlanders bereid tot heling en hebben 422.000 van hen zich hieraan wel eens schuldig gemaakt. Op basis van dit resultaat adviseren de onderzoekers in de publieksvoorlichting meer aandacht te besteden aan de perceptie van de ernst van heling en de link te leggen met diefstal en slachtofferschap. Heling zou hierdoor dezelfde ongewenste status moeten krijgen als de verkoop van de plofkip. In de publieksvoorlichting wordt inderdaad aan dit aspect aandacht besteed.³ Daarnaast zal de beoogde verhoging van de pakkans via Stop Heling en het DOR de perceptie beïnvloeden.

³ De publieksvoorlichting bestaat uit: een jaarlijkse helingcampagne, materiaal voor social media, informatie op diverse websites, een filmpje, drie flyers over de diefstalcheck en de registratie van waardevolle eigendommen, een infographic. Daarnaast wordt via meerdere private partners aandacht gevraagd voor Stop Heling, zoals via verzekeraars, verkoopsites en handelaren in tweedehands goederen die het logo van Stop Heling op hun site plaatsen.

4. Landelijk digitaal loket voor de meldplicht

In de onderzoeksperiode was het DOL reeds als pilot in ontwikkeling in Rotterdam. De aanbeveling van de onderzoekers om het DOL landelijk beschikbaar te stellen is uitgevoerd. Per 1 januari 2022 maken al 146 gemeenten gebruik van het DOL. Zoals gezegd, is in het eerder genoemde wetsvoorstel voorgesteld het gebruik van het DOL landelijk verplicht te stellen voor alle opkopers van en handelaren in gebruikte en ongeregelde goederen die bij algemene maatregel van bestuur zijn aangewezen.

5. Vereenvoudigen van de registratie van eigendommen

De helingbestrijding staat en valt met de registratie van waardevolle eigendommen door de rechtmatige eigenaar. Als hij de unieke nummers, kenmerken en/of foto's niet vooraf heeft vastgelegd, belandt er na diefstal van zijn bezittingen minder bruikbare informatie in de aangifte, kunnen die gegevens niet opgenomen worden in de database Stop Heling, is een diefstalcheck onmogelijk, ontstaan geen hits met DOR en is er een geringere kans dat de dader gepakt wordt en het slachtoffer zijn spullen terugkrijgt. De onderzoekers adviseren dan ook de registratie van eigendommen te stimuleren en te vergemakkelijken. Het ministerie besteedt in de communicatie inderdaad steevast aandacht aan het belang van goede registratie van je eigendommen. Dit wordt ook praktisch mogelijk gemaakt via de app Stop Heling, waarmee eigendommen geregistreerd kunnen worden, samen met de gescande serienummers en het uploaden van foto's. Het blijft evenwel lastig burgers te bewegen tot het gebruik van deze app. Focusgroepen onderzoek heeft eerder uitgezeten dat vooral de vergoeding door de verzekeraar en scepsis over de kans om eigendommen na diefstal terug te krijgen hierbij een rol spelen. Als oplossing wordt thans de mogelijkheid onderzocht om unieke kenmerken direct bij de verkoop van nieuwe waardevolle goederen vast te leggen, als extra service van de ondernemer aan zijn klanten.

De Minister van Justitie en Veiligheid,
D. Yeşilgöz-Zegerius